[א]קפסיק ותני מבין העובדי כוכבים ואפי' מן תרמוד ואמר רבי יוחנן זאת אומרת מקבלין גרים מתרמוד וכי תימא זאת ולא ס"ל [ב]והא אמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה [ג]אמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן מתרמוד מאי טעמא לא פליגי בה רבי יוחנן וסבא חד אמר משום עבדי שלמה וחד אמר משום בנות ירושלים בשלמא למ"ד משום עבדי שלמה קסבר [ד]עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר אלא למ"ד משום בנות ירושלים מאי היא פליגי בה רב יוסף ורבנן ותרוייהו משמיה דרבה בר בר חנה חד אמר תריסר אלפי גברי ושיתא אלפי קשתויי וחד אמר תריסר אלפי גברי ומנייהו שיתא אלפי קשתויי בשעה שנכנסו עובדי כוכבים להיכל הכל נפנו על כסף וזהב והם נפנו על בנות ירושלים שנאמר [1]נשים בציון ענו בתולות בערי יהודה אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן פסוק זה שר העולם אמרו [2]נער הייתי גם זקנתי מאן אמריה אילימא קודשא בריך הוא מי איכא זקנה קמיה ואלא דוד אמריה מי קשיש כולי האי אלא ש"מ שר העולם אמרו ואמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מאי דכתיב [3]ידו פרש צר על כל מחמדיה זה עמון ומואב בשעה שנכנסו עובדי כוכבים להיכל הכל נפנו על כסף וזהב והם נפנו על ס"ת אמרו זה שכתוב בו [4]לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' ישרף באש [5]צוה ה' ליעקב סביביו צריו [ה]אמר רב כגון הומניא לפום נהרא אמר רב יהודה א"ר אסי עובד כוכבים שקידש בזמן הזה חוששין לקדושין שמא מעשרת השבטים הוא והא כל דפריש [ו]מרובא פריש בדוכתא דקביעי דאמר רבי אבא בר כהנא [ז][6]וינחם בחלח ובחבור נהר גוזן וערי מדי חלח זה חלזון וחבור

זו

ואפי' מתרמוד. אלמא לאו בספק ישראל קיימי: **מקבלים גרים.** ולא אמרי' ישראלים ממזרים הם: **מתרמוד מ"ע לא.** מקבלים: **עבדי שלמה.** שנשאו בנות ישראל (א) מחמת עושרן ודרין שם בחזקת עובדי כוכבים וקסבר עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר: **משום בנות ירושלים.** לקמיה מפרש לה בנות ירושלים נמורגנה כשבאו עובדי כוכבים ונשאום: ה"ג **אלא למ"ד משום בנות ירושלים מאי היא: קשתויי.** מושכי קשת: **נער הייתי.** איידי דאזכריה (ב) הא דלעיל[ח] נקט ליה הכא: **שר העולם.** מלאך: **הומניא לפום נהרא.** בהומניא יונים הם ומלידין לבני פום נהרא שהם ישראל עניים: **מעשרת שבטים הוא.** שנשאו עובדות כוכבים וקסבר דעובדת כוכבים שילדה מישראל הולד ממזר וחוששין לקידושי ממזר: **בדוכתא דקביעי.** בני עשרת השבטים וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי. והיכא קביעי כדכתיב וינחם בחלח ובחבור:

זו

[ט]**רבי יוחנן וסבא אמרי אין מקבלין גרים מן התרמודיים.** תימה היכי פליג ר' יוחנן אחגי הנביא ושמא סבר ר' יוחנן שלא אמרה חגי מעולם: **קא פסיק ותני אפי' מתרמוד.** תימה דלמא לבד מתרמוד כדאמרי' בפ"ק דגיטין (דף ו.) לא לבר מבבל: **אמוראי נינהו ואליבא דרבי יוחנן.** דהאי דסבר אין מקבלים גרים מן התרמוד לית ליה אליבא דרבי יוחנן שתהא הלכה כסתם משנה א"נ סבר מן העובדי כוכבים טהורים לבד מתרמוד ומיהו ע"כ נ"ל דל"ל הלכה כסתם משנה דהא קסבר עובד כוכבים ועבד הבא על ישראלית הולד ממזר וסתם מתני' דהאומר (קדושין דף סו:) סברה *דהולד כשר דלר"ע דוקא דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין הוא דהוי ממזר מעובד כוכבים ועבד כדמוכח בפרק עשרה יוחסין (שם עה: ושם) ומתני' דהאומר סוברת דקידושין תופסין בחייבי לאוין דקתני כל מקום שיש קידושין ויש שם עבירה כגון ממזרת ונתינה לישראל וא"כ אין ממזר מעובד כוכבים ועבד והא דקתני התם כל מי שאין לה עליו קידושין אבל יש עליה קידושין מעל אחרים הולד ממזר הייט כמו שמפרש התם ואיזו היא כגון הבא על אחת מכל עריות שבתורה ולא מעובד כוכבים ועבד נמי אע"ג דעובד כוכבים ועבד נמי אין לה עליו קידושין ויש עליה קידושין מעל אחרים וכה"ג איכא בגמרא ואע"ג דאיכא סתמא אחרינא לקמן בפרק אלמנה (דף סט:) דסברה דיש ממזר מעובד כוכבים ועבד מ"מ מאי אולמיה דהך סתמא מהך סתמא דכה"ג פריך בריש שבועות (דף ד.) ובמרובה (ב"ק סט:) ובכמה דוכתי והכא דפריך ומי א"ר יוחנן הכי הוה מצי למיפרך מסתם דמתני' דפרק האומר אלא דניחא ליה למיפרך ממתני' דנדה דאמר רבי יוחנן בהדיא דמקבלים גרים מן התרמוד ולעיל אמר דאין מקבלים ועוד דמתני' דנדה אלימא טפי לאקשויי מינה משום דהתם מוכח דלא באו עליהן עובד כוכבים ועבד דאי באו עליהם אמאי כתמיהן טהורים וליכא למימר משום דסברה דהולד כשר דנהי עובד כוכבים ועבד שדינן ליה דהאי משמע דאתיא נמי כרבי יהודה דאיירי ברישא ורבי יהודה על כרחך סבר דעובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר כדפי' לעיל גבי מה לאלמנה שכן היא עצמה מתחללת: **בשלמא** למ"ד משום עבדי שלמה קסבר כו'. וא"ת ל"ל למיתלי טעמא משום ממזרות הוה ליה למימר משום עבדי שלמה דעבדים אסורין בישראלית וי"ל דמסתמא נתייאשו הבעלים מהם ואיכא למ"ד בפ' השולח (גיטין לט:) נתיאשתי מפלוני עבדי אינו צריך גט שחרור: **קסבר** עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר. וכן בפ' החולץ (לקמן מה. ושם) סוגיא דהש"ס אזלא דר' יוחנן אית ליה עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר מ"מ נראה אמת דלרבי יוחנן הולד כשר דבכל דוכתי קי"ל דרבי יוחנן אית ליה כסתם משנה וסתם משנה דהאומר (קדושין סו:) סברה דהולד כשר אע"ג דמתני' דפרק אלמנה (לקמן סט:) סברה דהולד ממזר מעובד כוכבים ועבד מ"מ נראה לסמוך טפי אסתמא דמתני' דהאומר [משום דמיתניא גבי הילכתא פסיקתא דקידושין] (ג) וכיולא בה קרי הלכתא פסיקתא בהגוזל קמא (ב"ק קב.) וכל הנהו דסברי הולד ממזר אתו כר"ע כדאמרינן בעשרה יוחסין (קדושין עה:) וסברי לה כר"ע דאמר עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר והתם נמי משמע דרבי יוחנן משום ר' ישמעאל סבר הולד כשר וא"ת והיכי פשיטא ליה התם דלר"ע הוי ממזר מעובד כוכבים ועבד דלמא גמר מאשת אב או מאנוסת אביו דלא תפסי בה לדידיה [אבל לאחריני תפסי] לאפוקי הני דלא תפסי לא לדידיה ולא לאחריני דהכי איכא מ"ד בפ' החולץ (לקמן מה:) וי"ל דתנן בהדיא בפ' אלמנה (לקמן סט:) דעובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר וע"כ ר"ע היא וא"ת בשלמא מעבד דבעבד איכא לאו אלא מעובד כוכבים אמאי הוי ממזר כ"ד של שם גזרו ומדאורייתא ביאת היתר היא וי"ל אע"ג דביאת היתר היא מדאורייתא כנענא מ"מ כיון דלא תפסי בה קידושין הוי ממזר כמו בעבד דאפילו ר"ש התימני היה מודה אי לאו משום דלא תפסי בה קידושין לא לדידיה ולא לאחריני והואיל דמעבד הוי ממזר לר"ע (ד) דאע"ג דלא תפסי ביה קדושין לא לדידיה ולא לאחריני ה"ה מעובד כוכבים א"נ מעובד כוכבים לא הוי ממזר אלא מדרבנן ובכל מקום מזכיר עובד כוכבים אגב עבד כמו שמזכיר חלולה אגב גרושה בכל דוכתי ואלו הן הלוקין (מכות יג.) והראשון עיקר: **פסוק** זה שר העולם אמרו. קשיא לר"ת דעשה הפייט [י]השר המשרת נער נקרא הוא מטטרון הנכבד והנורא אלמא מטטרון הוא שר העולם שנקרא נער ובפייט אחר יסד תוקף מטטרון שר הנהפך לאש מבשר משמע דחנוך הוא מטטרון ואי אפשר שיהיה חנוך שר העולם דבפרק אלו טרפות (חולין ס. ושם) אמר דבששת ימי בראשית פתח שר העולם ואמר יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו וחנוך לא היה במעשה בראשית וי"ל דמטטרון אין זה שר העולם והא דנקרא נער לא משום דכתיב נער הייתי וגם זקנתי אלא (ה) נער שכן היה שמו ובפסיקתא [כ]בע' שמות של מטטרון מונה נמי נער *ועוד דאגדות חולקות זו על זו דבבראשית רבה י"א דחנוך מת [ל]כדמתרגמי' כי לקח אותו (בראשית ה) אמית יתיה וברים מסכת דרך ארץ [מ]משמע דנכנס לג"ע בחייו: **עובד** כוכבים שקדש בזמן הזה חוששין לקידושין חיישינן כו'. פי' בקונטרס דקסבר עובדת כוכבים שילדה מישראל הולד ממזר וחוששין לקידושי ממזר ותימה דבכמה משניות מוכח דאין מתייחס אלא אחריה דתנן לקמן בפ"ב (ד' כב.) מי שיש לו בן מכל מקום [פוטר אשת אביו מן הייבום] חוץ ממי שיש לו מן השפחה ומן העובדת כוכבים ותנן נמי בפרק האומר (קדושין סו: ושם) דולד שפחה ועובדת כוכבים כמותה ולא הוי ממזר ונראה דלא קשיא כל כך דהנהו משניות סברי דעובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר וה"ה איפכא ורב אסי סבר כר"ע דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין והולד ממזר מעובד כוכבים ועבד *והוא הדין הבא על שפחה ועובדת כוכבים ונראה דטעמא דרב יהודה אמר רב אסי משום בנות ולית ליה בנתיה דההוא דרא איגיורי איגיור ועל כרחך רבי יוחנן דאמר וכולן לפסול לא משום שבאו על העובדות כוכבים דהא בפ' שני (לקמן כג. ושם) בהדיא סבר כשמואל דאין בנך הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנך אלא בנה אלא משום בנות הוא דקאמר לפסול ולית ליה דאיגיורי איגיור ואע"ג דרב יהודה אית ליה בהחולץ (לקמן מה.) דעובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר הכא משמיה דרב אסי קאמר: **בדוכתא** דקביעי. דבדוכתייהו הוו רובא מעשרת שבטים ולא כמו שפירש בקונטרס משום דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי דלאו אזיל איהו לגבה כל דפריש מרובא פריש כדאמרינן בסוף פרק קמא דכתובות (דף טו.):

ואין

תוספות ישנים

[י]דאמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה. וא"ת ולימא דקאמר כאידך סתמא דאמרינן לקמן (ד' סט:) עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר ולדידיה אין מקבלין גרים מן התרמוד משום עבדי שלמה שבאו על בת ישראל. וי"ל מ"מ פריך שפיר דמאי אולמיה דהך סתמא מהך סתמא:

◆

מוסף רש"י

קפסיק ותני. הכא מבין העובדי כוכבים טהורין ואפילו מן תרמוד. דאלמא בני תרמוד עובדי כוכבים גמורים הן (נדה נו:). זאת אומרת מקבלין גרים מתרמוד. דכשרין לבא בקהל ולא אמרינן ממזרים הן דנתערבו בנות עשרת השבטים ועבדים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר (שם). הלכה כסתם משנה. רבי היא סידר המשנה וכשראה דברי חכם ישרו בעיניו שנאן סתם ולא הזכיר שם אומרו עליהן כדי שלא יהו שנויה מפי יחיד ונראין כאילו נשנו מפי המרובים ויעשו כמותן (ביצה ב:). אמוראי נינהו אליבא דר' יוחנן. מר אמר כסתם משנה אמר ר' יוחנן ומר אמר כו' (מנחות ב:) דלא כייל ר' יוחנן מימר הלכה כסתם משנה, אלא היכא דשמיעא ליה אמר בהדיא הלכה כמשנה זו, ולאמורא אחרינא אמר משמיה דר' יוחנן הלכה כסתם משנה (חולין מג.). צוה ה' ליעקב סביביו צריו. גרים שהיו שוכנים אותם בארצם, דהיינו עמון ומואב שאלירו להם יותר מן הכל כדאמרינן בחלק (סנהדרין צו:) עמון ומואב שכיני בישי דירושלים היו, [illegible] שיהיו שוכנים אותם אף בגלותם, כגון הומניא. [illegible] הושיבם סנחריב בבבל והיו צרים לישראל שבפום נהרא (קדושין עב:). וינחם בחלח ובחבור. בעשרת השבטים שהגלם סנחריב משתעי (קדושין עב.).

מסורת הש"ס

א) נדה נו:, ב) שבת מו. וש"נ, ג) [גיטין פא: חולין מג. מנחות נב: נדה נו:], ד) [לקמן מה. נט. קידושין ע.], ה) [קידושין עב: יע"ש שהיא רב יהודה], ו) [יומא פד: וש"נ], ז) [קדושין עב.], ח) [ע"א], ט) [שייך לעמוד א' קודם ד"ה כל הכתמים], י) [כילר לשמחת תורה], כ) [ועי' היטב תוס' חולין ס. ד"ה פסוק וכו' מ"ש בשם יוסיפון], ל) באונקלוס ובירושלי' ליתא, מ) [זוטא ספ"א].

◆

תורה אור השלם

1. נָשִׁים בְּצִיּוֹן עִנּוּ בְּתֻלֹת בְּעָרֵי יְהוּדָה: איכה ה יא
2. נַעַר הָיִיתִי גַּם זָקַנְתִּי וְלֹא רָאִיתִי צַדִּיק נֶעֱזָב וְזַרְעוֹ מְבַקֶּשׁ לָחֶם: תהלים לז כה
3. יָדוֹ פָּרַשׂ צָר עַל כָּל מַחֲמַדֶּיהָ כִּי רָאֲתָה גוֹיִם בָּאוּ מִקְדָּשָׁהּ אֲשֶׁר צִוִּיתָה לֹא יָבֹאוּ בַקָּהָל לָךְ: איכה א י
4. לֹא יָבֹא עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בִּקְהַל יְיָ גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא יָבֹא לָהֶם בִּקְהַל יְיָ עַד עוֹלָם: דברים כג ד
5. פֵּרְשָׂה צִיּוֹן בְּיָדֶיהָ אֵין מְנַחֵם לָהּ צִוָּה יְיָ לְיַעֲקֹב סְבִיבָיו צָרָיו הָיְתָה יְרוּשָׁלִַם לְנִדָּה בֵּינֵיהֶם: איכה א יז
6. וַיֶּגֶל מֶלֶךְ אַשּׁוּר אֶת יִשְׂרָאֵל אַשּׁוּרָה וַיַּנְחֵם בַּחְלַח וּבְחָבוֹר נְהַר גּוֹזָן וְעָרֵי מָדָי: מלכים ב יח יא

◆

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אמוראי וכו' דהולד כשר דלר"ע וכו'. ע' לקמן מד ע"א ודף ע ע"א ואע"ג: ד"ה פסוק זה וכו' ועוד דאגדות חילקות. כפי' רשב"ם ב"ב ד' קלא ע"ב ד"ה קפלו: ד"ה עובד כוכבים שקידש וכו' וד"ה הבא על שפחה. עיין לקמן סט ע"ב במתני' ואע"ג:

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה עבדי שלמה שנשאו בנות ישראל בחזקת עושרן: (ב) ד"ה נער וכו' דאזכריה להאי קרא לעיל נקט ליה הכא: (ג) תוספות ד"ה קסבר וכו' דכיוצא בה: (ד) בא"ד לר"ע אע"ג דלא כל"ל ואות ד' נמחק: (ה) ד"ה פסוק וכו' גם זקנתי אלא שכן היה שמו נער ובפסיקתא: